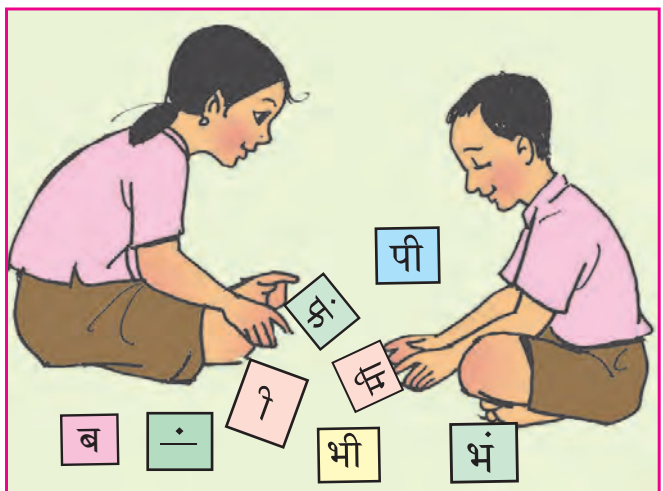
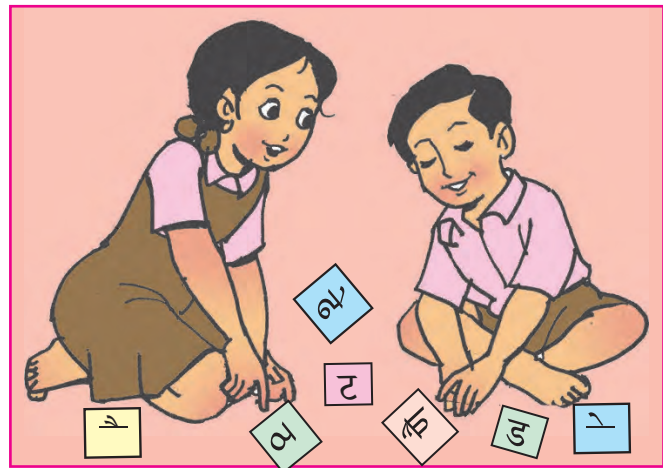
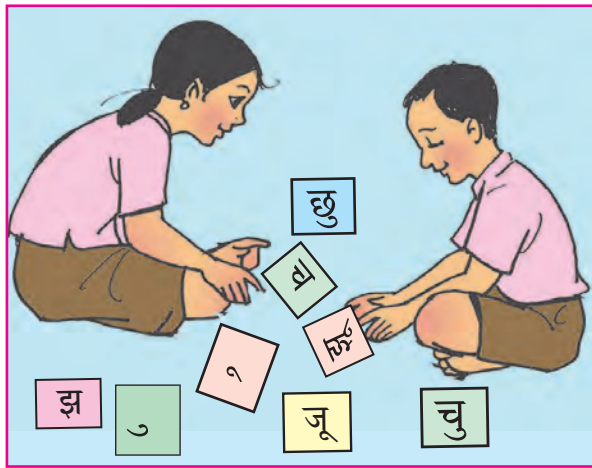

मराठी
सुलभभारती
इयत्ता तिसरी

- अक्षरे व चिन्हे जोडा. शब्द बनवा.

शिक्षकांसाठी : प्रत्येक चित्रात कोण काय करत आहे ते विचारावे. सर्व अक्षरे व सर्व चिन्हे यांची कार्डे तयार करावी. विद्यार्थ्यांना गटागटांत कार्डे द्यावी. प्रत्येक अक्षराला प्रत्येक चिन्ह जोडून अक्षरे वाचण्यास सांगावी. परिचित झालेली अक्षरे जुळवून शब्द व वाक्ये तयार करण्यास सांगावे.

मराठी सुलभभारती इयत्ता तिसरी

अमराठी माध्यमांच्या शाळांसाठी
(हिंदी, इंग्रजी, उर्दू, कन्नड, गुजराती, तेलुगू, सिंधी, इ.)

आपल्या स्मार्टफोनवरील DIKSHA APP द्वारे पाठ्यपुस्तकाच्या पहिल्या पृष्ठावरील Q. R. Code द्वारे डिजिटल पाठ्यपुस्तक व प्रत्येक पाठामध्ये असलेल्या Q. R. Code द्वारे त्या पाठासंबंधित अध्ययन अध्यापनासाठी उपयुक्त दृकश्राव्य साहित्य उपलब्ध होईल.

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे.

प्रथमावृत्ती : २०१४
सहावे पुनर्मुद्रण : २०२०

© महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ,
पुणे - ४११००४.

या पुस्तकाचे सर्व हक्क महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळाकडे राहतील. या पुस्तकातील कोणताही भाग संचालक, महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ यांच्या लेखी परवानगीशिवाय उद्धृत करता येणार नाही.

मराठी भाषा समिती :

प्रा. रा. रं. बोराडे, अध्यक्ष
इरगोंडा पाटील, सदस्य
फादर फ्रान्सिस दिब्रिटो, सदस्य
वाहरू सोनवणे, सदस्य
प्रा. प्रज्ञा दया पवार, सदस्य
डॉ. सुभाष सावरकर, सदस्य
किशोर दरक, सदस्य
श्रीमती उषादेवी प्रताप देशमुख
(सदस्य-सचिव)

संयोजन : श्रीमती उषादेवी प्रताप देशमुख

प्र. विशेषाधिकारी, मराठी

चित्रकार : प्रभाकर काटे, प्रतिम काटे

मुखपृष्ठ : राजेंद्र गिरधारी

अक्षरजुळणी : भाषा विभाग,
पाठ्यपुस्तक मंडळ, पुणे.

निर्मिती : सच्चिदानंद आफळे

मुख्य निर्मिती अधिकारी

संदीप आजगांवकर

निर्मिती अधिकारी

कागद : ७० जी.एस.एम.क्रिमव्होव

मुद्रणादेश : N/PB/2020-21/ 50,000

मुद्रक : M/s

प्रकाशक

विवेक उत्तम गोसावी

नियंत्रक

पाठ्यपुस्तक निर्मिती मंडळ,

प्रभादेवी, मुंबई - २५.

मराठी भाषा समिती - कार्यगट सदस्य

हरी गंगाधर नारलावार
प्रा. सर्जेराव रणखांब
श्रीमती रेणू दांडेकर
प्रा. जयवंत पाटील
डॉ. रोहिणी गायकवाड
डॉ. मंदा नांदूरकर

प्रा. डॉ. सिसिलिया काव्हालो
प्रा. डॉ. सुनीता सुळेकर
प्राचार्य डॉ. गोविंद गायकी
डॉ. संध्या पवार
श्रीकांत चौगुले
पद्माकर कुलकर्णी

शिवा कांबळे
नीलेश निमकर
एकनाथ आव्हाड
अतुल कुलकर्णी
वेच्या रूध्या गावित

प्रस्तावना

महाराष्ट्र शासनाने राज्यातील इंग्रजी माध्यमांच्या शाळांसह सर्व अमराठी माध्यमांच्या शाळांमध्ये इयत्ता पहिलीपासून मराठी हा विषय अनिवार्य करण्याचा धोरणात्मक निर्णय सन २००९ मध्ये घेतला. 'प्राथमिक शिक्षण अभ्यासक्रम २०१२' मध्येही याच धोरणानुसार, इयत्ता पहिलीपासून अमराठी माध्यमांच्या शाळांसाठी मराठी हा विषय अनिवार्य करण्यात आला आहे. या अभ्यासक्रमावर आधारित इयत्ता तिसरीचे 'मराठी सुलभभारती' हे पाठ्यपुस्तक तयार करण्यात आले आहे. हे पाठ्यपुस्तक आपल्या हाती देताना आनंद वाटतो.

इयत्ता पहिली व दुसरीमध्ये मराठी हा विषय विद्यार्थ्यांना श्रवण, भाषण-संभाषण या भाषिक कौशल्यांच्या स्वरूपात शिकवला आहे. आता इयत्ता तिसरीमध्ये वाचन-लेखन कौशल्ये विकसित करण्यास सुरुवात केली आहे. तथापि वाचन कौशल्यावर अधिक भर दिला आहे. ही सर्व भाषिक कौशल्ये विकसित होण्यासाठी विद्यार्थ्यांच्या अनुभव व भावविश्वातील पाठ, गाणी, कविता, चित्रकथा, चित्रवर्णन व प्रसंगचित्रे पाठ्यपुस्तकात दिली आहेत. शब्दबाग, शब्दकाडो, शब्दांची गाडी यांसारखे कृतियुक्त भाषिक खेळ व वाचनासाठी क्रियादर्शक वाक्ये दिली आहेत.

मराठी भाषा समिती, कार्यगट सदस्य आणि चित्रकार यांच्या आस्थापूर्वक परिश्रमांतून हे पुस्तक तयार झाले आहे. हे पुस्तक जास्तीत जास्त निर्दोष व दर्जेदार व्हावे, यासाठी राज्याच्या विविध भागांतील प्राथमिक शिक्षक व शिक्षणतज्ज्ञ यांच्याकडून या पुस्तकाचे समीक्षण करून घेण्यात आले आहे. समीक्षकांच्या सूचना व अभिप्राय यांचा विचार करून मराठी भाषा समितीने पुस्तकाला अंतिम स्वरूप दिले आहे.

मराठी समिती आणि संबंधित समीक्षक, तज्ज्ञ, चित्रकार या सर्वांचे मंडळ मनःपूर्वक आभारी आहे. विद्यार्थी, शिक्षक व पालक या पुस्तकाचे स्वागत करतील अशी आशा आहे.

(चं. रा. बोरकर)

संचालक

महाराष्ट्र राज्य पाठ्यपुस्तक निर्मिती व
अभ्यासक्रम संशोधन मंडळ, पुणे.

पुणे

दिनांक : २ मे २०१४

१२ वैशाख, शके १९३६

भारताचे संविधान

उद्देशिका

आम्ही, भारताचे लोक, भारताचे एक सार्वभौम
समाजवादी धर्मनिरपेक्ष लोकशाही गणराज्य घडविण्याचा
व त्याच्या सर्व नागरिकांस:

सामाजिक, आर्थिक व राजनैतिक न्याय;
विचार, अभिव्यक्ती, विश्वास, श्रद्धा
व उपासना यांचे स्वातंत्र्य;
दर्जाची व संधीची समानता;

निश्चितपणे प्राप्त करून देण्याचा
आणि त्या सर्वांमध्ये व्यक्तीची प्रतिष्ठा
व राष्ट्राची एकता आणि एकात्मता
यांचे आश्वासन देणारी बंधुता
प्रवर्धित करण्याचा संकल्पपूर्वक निर्धार करून;

आमच्या संविधानसभेत

आज दिनांक सव्वीस नोव्हेंबर, १९४९ रोजी
याद्वारे हे संविधान अंगीकृत आणि अधिनियमित
करून स्वतःप्रत अर्पण करित आहोत.

राष्ट्रगीत

जनगणमन-अधिनायक जय हे
भारत-भाग्यविधाता ।
पंजाब, सिंधु, गुजरात, मराठा,
द्राविड, उत्कल, बंग,
विंध्य, हिमाचल, यमुना, गंगा,
उच्छल जलधितरंग,
तव शुभ नामे जागे, तव शुभ आशिस मागे,
गाहे तव जयगाथा,
जनगण मंगलदायक जय हे,
भारत-भाग्यविधाता ।
जय हे, जय हे, जय हे,
जय जय जय, जय हे ॥

प्रतिज्ञा

भारत माझा देश आहे. सारे भारतीय
माझे बांधव आहेत.

माझ्या देशावर माझे प्रेम आहे. माझ्या
देशातल्या समृद्ध आणि विविधतेने नटलेल्या
परंपरांचा मला अभिमान आहे. त्या परंपरांचा
पाईक होण्याची पात्रता माझ्या अंगी यावी म्हणून
मी सदैव प्रयत्न करीन.

मी माझ्या पालकांचा, गुरुजांचा आणि
वडीलधाऱ्या माणसांचा मान ठेवीन आणि
प्रत्येकाशी सौजन्याने वागेन.

माझा देश आणि माझे देशबांधव यांच्याशी
निष्ठा राखण्याची मी प्रतिज्ञा करित आहे. त्यांचे
कल्याण आणि त्यांची समृद्धी ह्यांतच माझे
सौख्य सामावले आहे.

इयत्ता तिसरी – मराठी सुलभभारती अध्ययन निष्पत्ती

अध्ययनात सुचवलेली शैक्षणिक प्रक्रिया	अध्ययन निष्पत्ती
सर्व विद्यार्थ्यांना (वेगळ्या रूपात सक्षम मुलांसहित) वैयक्तिक, गटात कार्य करण्याची संधी आणि प्रोत्साहन मिळावे यासाठी – - मराठी भाषेत बोलण्याचे, चर्चा करण्याचे भरपूर स्वातंत्र्य आणि संधी दिली जावी. - मराठीमध्ये ऐकलेली गोष्ट, कविता, कथा इत्यादी आपल्या पद्धतीने मराठी भाषेत सांगण्याची/प्रश्न विचारण्याची तसेच त्यात आपल्या विचारांची भर घालण्याची संधी दिली जावी. - मुलांना त्यांच्या बोलीतील गोष्टी मराठीत सांगण्याची आणि इतर भाषांमध्ये (जी भाषा वर्गात वापरली जाते किंवा ज्या भाषांमध्ये मुले वर्गात बोलतात.) पुन्हा सांगण्याची संधी द्यावी. त्यामुळे त्या भाषांना वर्गात योग्य स्थान मिळू शकते आणि मुलांच्या शब्दसंपत्ती, अभिव्यक्तीच्या विकासास संधी मिळू शकेल. - वाचनकट्टा/ग्रंथालयात मुलांना स्तरांनुसार वेगवेगळ्या प्रकारचे मनोरंजक साहित्य उदा. बालसाहित्य, बालपत्रिका, फलक, दृक्-श्राव्य साहित्य उपलब्ध करून द्यावे. - वेगवेगळ्या कथा, कविता, फलक इत्यादींना चित्र आणि संदर्भ यांच्या आधाराने समजणे-समजावण्याची संधी दिली जावी. - विविध उद्देशांना लक्षात घेऊन अध्ययनाच्या विविध आयामांना इयत्तांमध्ये योग्य स्थान देण्याची संधी असावी. उदा. एखाद्या गोष्टीमध्ये एखादी माहिती शोधणे, एखादी घटना किंवा पात्रासंबंधी आपले तर्क किंवा मत मांडणे इत्यादी. - ऐकलेल्या, पाहिलेल्या गोष्टी मराठी भाषेत सांगण्याची संधी असावी. - मराठी भाषा शिकण्याची (नवे शब्द/वाक्य) आणि तिचा वापर करण्याची संधी दिली जावी. - संदर्भ आणि उद्देशांना अनुसरून उपयुक्त शब्द आणि वाक्य अभ्यासून, त्यांची रचना करण्याची संधी दिली जावी. - आपले कुटुंब, शाळा, परिसर, खेळाचे मैदान, गावातील चौक यांसारख्या विषयांवर किंवा स्वतः निवडलेल्या विषयांवर स्वतःचे अनुभव एकमेकांना सांगण्याची संधी दिली जावी. - एकमेकांनी सांगितलेल्या गोष्टी ऐकणे, पुस्तकातील गोष्टी वाचणे आणि त्यांवर आपले मत देणे, त्यात आपल्या विचारांची भर घालून विविध प्रकारे सांगण्याची संधी दिली जावी.	अध्ययनार्थी – 03.16.01 सांगितली जाणारी गोष्ट, कथा, कविता इत्यादी समजपूर्वक ऐकतात व आपली प्रतिक्रिया व्यक्त करतात. 03.16.02 गोष्टी, कविता इत्यादी योग्य आरोह-अवरोहांसह, योग्य गतीने व ओघवत्या भाषेत सांगतात. 03.16.03 ऐकलेल्या गोष्टी, कविता, विषय, पात्र, शीर्षक इत्यादींबाबत चर्चा करतात, प्रश्न विचारतात, आपली प्रतिक्रिया देतात, आपले मत मांडतात, स्वतःच्या पद्धतीने (गोष्टी, कविता इ.) मराठी भाषेत व्यक्त करतात. 03.16.04 आपल्या परिसरात घडणारे प्रसंग/घटना आणि भिन्न परिस्थितीत आलेले स्वतःचे अनुभव व्यक्त करतात, त्याविषयी चर्चा करतात आणि प्रश्न विचारतात. 03.16.05 गोष्टी, कविता किंवा इतर साहित्यप्रकार समजून घेऊन त्यांत स्वतःच्या माहितीची भर घालतात. 03.16.06 विविध साहित्यप्रकार/लेखनप्रकार (उदा. वर्तमानपत्र, बालसाहित्य) समजपूर्वक वाचून त्यांवर आधारित प्रश्न विचारतात, स्वतःचे मत व्यक्त करतात, शिक्षक, मित्र यांच्याबरोबर चर्चा करतात, विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे तोंडी स्वरूपात देतात. 03.16.07 विविध प्रकारच्या रचना/मजकूर (उदा. वर्तमानपत्र, बालसाहित्य, जाहिराती) समजपूर्वक वाचल्यानंतर त्यावर आधारित प्रश्न विचारतात, आपले मत देतात, शिक्षक, मित्र यांच्याबरोबर चर्चा करतात व विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे तोंडी वा सांकेतिक भाषेत देतात. 03.16.08 विविध साहित्यप्रकारांत आलेल्या नवीन शब्दांचा अर्थ समजून घेऊन त्यांचा अर्थ सुनिश्चित करतात. 03.16.09 विविध प्रकारच्या कथा, कविता, इतर साहित्य यांतील भाषेचे बारकावे ओळखून त्यांचा योग्य वापर करतात. (उदा. शब्दांची पुनरावृत्ती) 03.16.10 विविध प्रकारचा मजकूर (उदा. वर्तमानपत्र, बालसाहित्य, सूचनाफलक) समजपूर्वक वाचून त्यांवर आधारित प्रश्न विचारतात, मत व्यक्त करतात, शिक्षक, मित्र यांच्याबरोबर चर्चा करतात. 03.16.11 स्वतःच्या इच्छेने किंवा शिक्षकांनी ठरविलेल्या कृतीअंतर्गत जागरूकतेने व स्व-नियंत्रित पद्धतीने कथन करतात. 03.16.12 विविध उद्दिष्टांसाठी लेखन करताना पूर्णविरामचा जाणीवपूर्वक वापर करतात. 03.16.13 विविध प्रकारचा मजकूर (वर्तमानपत्र, बालसाहित्य, जाहिरात इ.) समजपूर्वक वाचन करून, त्यावर आपले मत सांगतात व विचारलेल्या प्रश्नांची उत्तरे सांगतात.

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	पाठाचे नाव	पृ.क्र.	अ.क्र.	पाठाचे नाव	पृ.क्र.
१.	झोका (गाणे) – दादासाहेब कोते	१	१७.	गमतीशोध	२६
२.	सिंह आणि कोल्हा	२	१८.	आठवडी बाजार	२७
३.	आपण सारे खेळू	४	१९.	शब्दबाग – २	३०
४.	वारांचे गाणे (गाणे)	७	२०.	चला 'च' शोधायला	३१
५.	चित्रांसंबंधी बोला	८	२१.	प्रदर्शन	३२
६.	एकमेकांशी बोला	९	२२.	आम्ही खरेदी करतो	३३
७.	चला, मोजूया (गाणे)	१०	२३.	मामाची आमराई	३४
८.	चित्रकथा	१२	२४.	सारे कसे छान ! (कविता)	३६
९.	आईचा वाढदिवस	१३	२५.	शाळेतील एक दिवस	३७
१०.	ससोबा (गाणे) – बालाजी बिरादार	१५	२६.	इलाच्या घरी	३९
११.	गाय	१६	२७.	भिंगरी (कविता)	४१
१२.	शब्दबाग – १	१८	२८.	मुळाक्षरे	४३
१३.	आमचा वर्ग	१९	२९.	लिहूया, वाचूया	४४
१४.	पाऊस-पाणी (कविता)	२१	३०.	शब्दबाग – ३	४५
१५.	कला आमची	२४	३१.	आमची सहल	४६
१६.	चित्रवर्णन	२५			